

JOHN
LOCKE

*Druhé
pojednání
o vládě*

NAKLADATELSTVÍ
SVOBODA
PRAHA
1992

KAPITOLA V O VLASTNICTVÍ

25. Ať přihlížíme k přirozenému rozumu, který nám praví, že lidé, jednou zrozeni, mají právo na svou zachovu a tudíž na to, aby jedli a pili, a na takové věci, jež příroda poskytuje pro jejich živobytí, nebo ať přihlížíme k „zjevení“, jež nám vypravuje o tom, co ze světa propůjčil bůh Adamovi a Noemovi a jeho synům, je zcela jasné, že bůh, jak praví král David (*Žalm* 115, 16), „dal zemi synům lidským“, že dal ji lidstvu společně. Ale předpokládáme-li toto, zdá se některým velikou nesnází, jak by se kdo kdy dostal k tomu, aby měl vlastnictví čehokoli. Sám se však nespokojím odpovědí, že je-li nesnadné vysvětlit vlastnictví za předpokladu, že bůh dal svět společně Adamovi a jeho potomstvu, je nemožné, aby za předpokladu, že bůh dal svět Adamovi a jeho dědicům v nástupnictví s vyloučením všeho ostatního potomstva, měl kdokoli mimo jediného univerzálního panovníka nad světem nějaké vlastnictví. Ale budu se snažit ukázat, jak se lidé mohli dostat k vlastnictví některých částí toho, co bůh dal lidstvu společně, a to bez jakékoli výslovné smlouvy všech společníků.

26. Bůh, jenž dal svět lidem společně, dal jim také rozum, aby ho užívali k nejlepšímu prospěchu a k příjemnosti života. Země a vše, co je na ní, je dáno lidem společně na udržování a pohodlí jejich existence. A ačkoli všechny plody, jež sama od sebe dává, a zvířata, jež žijí, patří lidem společně, protože jsou samorostlým výtvorem přírody, a ač nikdo nemá původně osobní panství s vyloučením ostatního lidstva nad čímkoli z nich, pokud jsou takto ve svém přirozeném stavu, přece jsou-li dány lidem k užívání, nutně musí být prostředek přivlastnit si je tím nebo oním způsobem, dříve než mohou být k nějakému užívání nebo vůbec prospěšny kterémukoli soukromníku. Plody nebo zvěřina, jež žijí divo-

kého Indiána, který nezná žádného ohrazení a je stále spoludržitelem, nutně jsou jeho a tak jeho, tj. částí jeho, že druhý nemůže déle mít na ně nijaké právo, dříve než mu mohou nějak prospět k udržení jeho života.

27. Ačkoli země a všichni nižší tvorové jsou společní všem lidem, přece každý člověk má vlastnictví své vlastní „osoby“. Na tuto nikdo nemá právo mimo něho samého. Práce jeho těla a dílo jeho rukou, můžeme říci, jsou ve vlastním smyslu jeho. Cokoli tedy vyjme ze stavu, jež příroda tomu propůjčila a v němž to ponechala, s tím smísil svou práci a k tomu připojil něco, co je jeho vlastní, tím to činí svým vlastnictvím. To, že to vyňal ze společného stavu, do něhož to příroda postavila, připojil touto prací k tomu něco, co vylučuje společné právo jiných lidí. Protože tato „práce“ je nesporným vlastnictvím pracovníka, nikdo mimo něho nemůže mít právo na to, k čemu toto bylo jednou připojeno, aspoň tam, kde toho je dost a kde to je jako dobré ponecháno společně pro jiné.

28. Ten, kdo se živí žaludy, jež nasbíral pod dubem, nebo jablky, jež natrhal na stromech v lese, jistě si je přivlastnil. Nikdo nemůže popřít, že ta potrava je jeho. Ptám se pak, kdy počaly být jeho? Když je strávil? Nebo když je jedl? Nebo když je vařil? Nebo když je přinesl domů? Nebo když je nasbíral? A je jasné, že jestliže první nasbírání je nečinilo jeho, nic jiného to učinit nemohlo. Ona práce položila rozdíl mezi ně a věci společné. Ona přidala k nim něco více, než jim dala příroda, společná matka všeho, a tak se staly jeho soukromým právem. A řekne někdo, že neměl právo na tyto žaludy nebo na tato jablka, jež si takto přivlastnil, protože neměl souhlas všeho lidstva, aby je učinil svými? Byla to loupež přisvojit si takto, co patřilo všem společně? Byl-li by takovýto souhlas nutný, člověk by byl zemřel hladem přes hojnost, již mu bůh dal. Jak vidíme na společných věcech, jež zůstávají jimi podle smlouvy, tím, že se vezme nějaká

část toho, co je společné, a vyjme ze stavu, v němž je příroda nechává, počíná vlastnictví. Bez toho společné není k žádnému užítku. A to, že se vezme ta nebo ona část, nezávisí na výslovném souhlasu všech společníků. Takto tráva, kterou kousal můj kuň, rašelina, kterou nařezal můj sluha, a ruda, kterou jsem nakopal na některém místě, kde mám na ně právo společně s jinými, stává se mým vlastnictvím bez přidělení nebo souhlasu kohokoli. Práce, která byla moje, upevnila vynětím jich z onoho společného stavu, v němž byly, moje vlastnictví k nim.

29. Učinil-li by se výslovný souhlas každého spolčníka nezbytným k tomu, aby si kdokoli mohl přivlastnit nějakou část z toho, co je dáno společně, děti nebo sluhové nemohli by si ukrojit z masa, jež jim společně jejich otec nebo pán opatřil, aniž přidělil každému jeho zvláštní díl. Ačkoli voda tekoucí v prameni patří každému, kdo může pochybovat, že voda ve džbánku je toliko toho, kdo ji nabral? Jeho práce ji vyňala z rukou přírody, kde byla společná a patřila rovným dílem všem jejím dětem, a tím mu ji přivlastnila.

30. Takto činí tento zákon rozumu jelena majetkem toho Indiána, který jej zabil; to, nač kdo vynaložil svou práci, uznává se za jeho majetek, ačkoli předtím to bylo společným právem každého. A u těch, kdo jsou počítáni k civilizované části lidstva a kdo dali a rozmnožili pozitivní zákony, aby určili vlastnictví, stále platí tento původní přirozený zákon pro začátek vlastnictví toho, co dříve bylo společné, a jeho účinností ryba, kterou někdo chytí v oceánu, v onom velikém a stále trvajícím společném majetku lidstva, nebo ona ambra, kterou zde někdo nasbírá, stává se prací, která ji vyjímá ze společného stavu, v němž ji příroda ponechala, vlastnictvím toho, kdo na ni vynakládá svou námahu. A i u nás je zajíc, jehož někdo honí, přičítán tomu, kdo ho pronásleduje na honu. Neboť protože je to zvíře, na něž se stále pohlíží jako na společné a nikoli jako na něčí soukromý majetek, ten, kdo

vynaložil tolik práce na něco takového, aby to vypátral a pronásledoval, vyňal to tím ze stavu přirozeného, kde to bylo společné, a tím začalo jeho vlastnictví.

31. Namítne se snad proti tomuto, že dává-li sbírání žaludů nebo jiných plodů země atd. právo na ně, pak kdokoli může nahromadit jich tolik, kolik chce. A na to odpovídám: Nikoli. Týž zákon přirozený, který nám tímto dává vlastnictví, toto vlastnictví rovněž omezuje. „Bůh nám dal hojnost všeho k požívání“ (1. Tim., 6, 17). Je hlas rozumu potvrzován vniknutím? Ale jak dalece nám je dal „k požívání“? Kolik toho může kdo užít k nějakému prospěchu života, dříve než se to zkazí, na tolika věcech může svou prací upevnit vlastnictví. Cokoli je nad toto, je více než jeho podíl a patří druhým. Nic ne učinil bůh pro člověka, aby to zkazil nebo zničil. A vezmeme-li v úvahu hojnost přirozených zásob, jež byla po dlouhý čas na světě, a málo uživatelů a to, na jak malou část oněch zásob se přičinlivost jednoho člověka mohla vztahovat a je na úkor jiných nahromadit, zvláště drží-li se v mezích rozumem stanovených pro to, co mohlo sloužit k jeho užítku, tehdy bylo asi málo místa pro spory nebo hádky o vlastnictví takto zavedené.

32. A protože hlavním předmětem vlastnictví nejsou plody země ani zvířata, jež na ní existují, nýbrž země sama jako to, co v sobě zahrnuje a má za následek vše ostatní, je jasné, myslím, že její vlastnictví se rovněž získává jako předchozí. Kolik půdy kdo obdělává, osévá, zvelebují, pěstuje a jejího výtěžku může užít, tolik je jeho vlastnictvím. Svou prací ji takřka ohrazuje od společného majetku. Jeho právo neoslabuje ani to, řekne-li se, že kdokoli jiný má na ni stejný nárok a že si ji tedy nemůže přivlastnit, nemůže ohradit bez souhlasu všech svých spolčníků, všeho lidstva. Když bůh dal svět všem lidem společně, nařídil také člověku, aby pracoval, a nuznost jeho postavení to od něho vyžadovala. Bůh a jeho rozum mu nařizovali podmanit si

zemi, tj. zvelebovat ji k prospěchu života a v tom vynaložit na ni něco, co bylo jeho vlastní, totiž jeho práci. Ten, kdo poslouchal nařízení boží, podmaňoval si, obdělával a oséval jakoukoli její část a tím k ní připojoval něco, co bylo jeho vlastnictvím, nač druhý neměl žádný nárok a co mu nemohl odejmout bez krivdy.

33. Ani nebylo toto přivlastnění nějakého pozemku jeho zvelebením na úkor druhého, protože stále zbývalo dost půdy a stejně dobré a více, než ten, kdo se jí ještě neopatřil, mohl užívat. Tak vskutku nezbývalo pro jiné nikdy méně tím, že si ji ohradil pro sebe. Neboť ten, kdo ponechává tolik, kolik jiný může užívat, dělá, jako když nebere vůbec nic. Nikdo, komu zbývala celá řeka téže vody, aby uhasil svou žízeň, nemohl se pokládat za poškozeneho, pil-li druhý, byť učinil řádný doušek. A případ půdy a vody, kde je obojího dost, je úplně týž.

34. Bůh dal svět lidem společně, ale protože jim jej dal pro jejich prospěch a největší životní příjemnosti, jež by byli s to z něho vytěžit, nelze předpokládat, že mnil, aby zůstal vždy společný a nevzdělávaný. Dal jej k užívání pilného a rozumného (a práce měla být právním důvodem nabývání pro něj), ne k libůstce a chamtivosti svárlivého a hašteřivého. Ten, komu zbývalo tolik dobrého k jeho zvelebování, jako bylo již zabráno, nepotřeboval si stěžovat, neměl se plést do toho, co bylo již zveleboeno prací druhého. Učinil-li to, je jasné, že si přál mít prospěch z námahy druhého, na nějž neměl žádné právo, a nikoli půdu, již mu dal bůh společně s jinými, aby ji obdělával, a již zbývalo stejně dobré tolik, jako již bylo zabráno, a více, než s čím by dovedl co pořádit nebo nač by stačila jeho píle.

35. Je pravda, že z půdy, jež je společná v Anglii nebo v některé jiné zemi, kde je mnoho lidí pod vládou, kteří mají peníze a obchod, nemůže si nikdo ohradit nebo přivlastnit nějakou část bez souhlasu všech svých společníků, protože tato půda zůstala společná smlouvou, tj. zákonem země, jenž nemá

být porušován. A byť byla společná vzhledem k některým lidem, není společná všemu lidstvu, nýbrž je společným vlastnictvím této země nebo této obce. Kromě toho zbytek po takovém ohrazení nebyl by tak dobrý pro ostatní společníky, jako byl celek, když všichni mohli celku užívat, kdežto na počátku a při prvním zalidňování velkého společenství světa tomu bylo zcela jinak. Zákon, pod nímž člověk byl, byl spíše pro přivlastnění. Bůh nařizoval a jeho potřeby jej nutily pracovat. To bylo jeho vlastnictví, které mu nemohlo být odňato, kdekoli je upevnil. A tudíž, jak vidíme, podmanit si nebo vzdělávat zemi a být jejím pánem je spojeno dohromady. Jedno dávalo právo na druhé, takže když bůh nařizoval podmanit si, dával tím zmocnění k přivlastnění, a stav lidského života, jenž vyžaduje práci a materiál k zpracování, nutně zavádí soukromý majetek.

36. Míru vlastnictví příroda dobře stanovila rozsahem práce lidí a pohodlím života. Ničí práce si nemohla podmanit nebo přivlastnit všechno a ničí požívání nemohlo spotřebovat více než malou část. Tak bylo nemožné pro kohokoli tímto způsobem zasahovat do práva druhého nebo získat si vlastnictví na úkor svého souseda, který stále ještě měl možnost získat tak dobrý a tak velký majetek (potom, když si druhý vzal svůj), jako před ním byl přivlastněn. Tato míra omezila majetek každého na velmi skromný díl, takový, jaký si mohl přivlastnit bez poškození kohokoli v prvních dobách světa, kdy lidé byli více v nebezpečí, že zahynou, odchýlí-li se od svých druhů, v obrovské pustině země, než že budou tísněni pro nedostatek místa, v němž by se usadili. Táž míra může stále ještě být uznávána bez škody kohokoli, jakkoli se svět zdá plný. Předpokládejme totiž, že člověk nebo rodina ve stavu, v němž byli na počátku, kdy svět byl zalidňován dětmi Adamovými nebo Noemovými, se usadili na některých vnitrozemských pustých místech Ameriky. Shledáme, že majetek, jež si mohl člověk sám nadělat podle míry, již jsme udali, nebyl by velmi rozsáhlý,

ani, i do dneška, by nepoškozoval ostatní lidstvo nebo mu dával důvod stěžovat si nebo pokládat se za poškozené přehmatem tohoto člověka, ačkoli pokolení lidské se rozšířilo do všech končin světa a nekonečně převyšuje malý počet, který byl na počátku. Ano, rozsah půdy je bez práce tak malé hodnoty, že jsem slyšel tvrdit, že v samotném Španělsku může být dovoleno člověku orat, sít a sklízet, aniž je v tom rušen, na půdě, na níž nemá žádně jiné právo než to, že jí užívá. Obyvatelé se naopak pokládají za zavázány tomu, kdo svou píli na zanedbávané a tudíž ladem ležící půdě zvýšil zásobu obilí, jež potřebovali. Ale buď tomu jak buď, a nekladu na to důraz, troufám si směle tvrdit, že totéž pravidlo vlastnictví, že totiž každý člověk by měl mít tolik, kolik by mohl sám užívat, by ve světě stále ještě platilo, aniž by kohokoli omezovalo, protože je dosti půdy na světě, aby stačila zdvojnásobit obyvatelé, kdyby vynález peněz a tichá dohoda lidí přikládat jim cenu nezaváděly (souhlasem) větší majetky a právo na ně. Jak se to stalo, ukážu ihned podrobněji.

malá práce

37. Toto je jisté, že na počátku, dříve než přání mít více, než lidé potřebovali, změnilo vnitřní hodnotu věcí, jež závisí toliko na jejich užitečnosti pro lidský život, nebo než se dohodli, že kousek žlutého kovu, který by vydržel, aniž by ho ubývalo nebo se kazil, má mít cenu velkého kusu masa nebo celé hromady obilí, ačkoli lidé měli právo přivlastnit si svou práci, každý pro sebe, tolik věcí přírody, kolik mohl kdo užívat, přece toto nebylo mnoho ani na úkor jiných, kde táž hojnost stále ještě zbývala pro ty, kdo by vynaložili píli. K tomu bych rád dodal, že ten, kdo si přivlastňuje půdu svou prací, nezmenšuje, nýbrž zvětšuje společné zásoby lidstva. Neboť potravin, jež slouží k udržení lidského života, vyrobených z jednoho jitra ohrazené a vzdělávané půdy (abych se hodně omezil) je desetkrát více, než je výnos z jitra stejně dobré půdy, jež leží jako společný majetek ladem. A tudíž o tom, kdo ohradí

půdu a má větší hojnost životních potřeb z deseti jiter, než mohl mít ze sta ponechaných v přírodním stavu, lze právem říci, že dává devadesát jiter lidstvu, neboť jeho práce mu poskytuje nyní potraviny z deseti jiter, jež byly výnosem sta jiter společného majetku. Oceňoval jsem vzdělávanou půdu velmi nízko, počítaje její výnos toliko jako deset k jedné, neboť je mnohem blíže stu k jedné. Táži se totiž, „zda v divokých lesích a nevzdělávané pustině Ameriky ponechaných v přírodním stavu beze všeho zvelebování, obdělávání nebo hospodaření vynese tisíc jiter nuzným a ubohým obyvatelům tolik životních potřeb jako deset jiter stejně úrodné půdy v Devonshiru dobře vzdělávaných“?

Kdo před přivlastněním půdy nasbíral tolik planých plodů, zabil, chytil nebo zkrotil tolik zvířat, kolik mohl, ten, kdo tak vynakládal své úsilí na některý ze samorostlých produktů přírody jako nějaký způsob, jak je změnit ze stavu, v nějž je příroda postavila, tím, že na ně vynaložil nějakou svou práci, získal tím jich vlastnictví. Ale jestliže se v jeho rukou zkazily bez náležitého užití, jestliže ovoce hnulo nebo zvířina se rozkládala, dříve než je mohl spotřebovat, provinil se proti společnému přirozenému zákonu a podléhal trestu. Poškodil podíl svého souseda, neboť neměl žádné další právo, než to, co jeho užívání čehokoli z nich vyžadovalo, a že ony mohly sloužit tomu, aby mu poskytly životní příjemnosti.

38. Tatáž pravidla upravovala rovněž držení půdy. Cokoli kdo obdělal a sklídl, uložil a spotřeboval, dříve než se to zkazilo, to bylo jeho zvláštní právo. Cokoli ohradil a mohl žít a čehokoli užívat, dobytek a jeho produkt byly také jeho. Ale jestliže tráva jeho ohrady shnila na zemi nebo plody jeho zázení se kazily, aniž je sebral a uložil, na tuto část země, přestože ji ohradil, bylo stále ještě nutné se dívat jako na pustou a mohla být majetkem kohokoli jiného. Takto na začátku mohl Kain zabrat tolik půdy, kolik mohl obdělávat a učinit ji svým vlast-

ním pozemkem a ještě nechat dosti Ábelovým ovčím, aby se na ní pásly. Ale jak se rodiny množily a píce zvětšovala jejich stáda, jejich majetky se zvětšovaly s jejich potřebami. Avšak přece to bylo obyčejně bez jakéhokoli pevného vlastnictví půdy, jíž užívali, až se sloučili, usadili pohromadě a stavěli města a pak se dohodou dostali časem k tomu, aby vytyčili meze svých odlišných území a dohodli se na hranicích mezi sebou a svými sousedy a zákony upravili mezi sebou vlastnictví členů téže společnosti. Vidíme totiž, že v oné části světa, jež byla nejprve obydlena a tudíž pravděpodobně nejlépe zalidněna, dokonce zpět až do času Abraháмова, putovali se svými stády ovčí a skotu, což bylo jejich jmění, svobodně sem tam, a toto Abrahám činil v zemi, kde byl cizincem. Z toho je jasné, že aspoň velká část půdy byla společná, že obyvatelé ji necenili ani si nedělali nárok na vlastnictví ničeho více, než užívali. Ale když nebylo dosti prostoru v témže místě pro jejich stáda, aby je pásli pohromadě, v dohodě, jako učinili Abrahám a Lot (*Gen.*, 13, 5), oddělili se a rozšířili své pastviny, kde se jim nejlépe líbilo. A z téhož důvodu Ezau odešel od svého otce a bratra a usadil se na hoře Seir (*Gen.*, 26, 6).

39. A takto, aniž předpokládáme u Adama jakékoli osobní panství a vlastnictví nade vším světem s vyloučením všech ostatních lidí, jež nemůže být nijak dokázáno a z něhož nemůže být ničím vlastnictví vyvozováno, nýbrž předpokládáme-li, že svět byl dán, jak byl, synům lidským společně, vidíme, jak práce mohla dát lidem rozdílná práva na jednotlivé jeho části k jich osobnímu užívání. V tom nemohlo být pochyby o právu ani místa pro spor.

40. Ani není tak podivné, jak se snad, dříve než se o tom uvažuje, může zdát, že vlastnictví z práce by mohlo převažovat společenství půdy, neboť je to vskutku práce, která propůjčuje každé věci rozdílnou hodnotu. Necht kdokoli uváží, jaký rozdíl je mezi jitem půdy osázené tabákem nebo cukrovou třtinou, oseté pšenicí nebo ječmenem a jitem téže

půdy, jež je společná, beze všeho obhospodařování, a shledá, že zvelebení prací dělá daleko větší část hodnoty. Myslím, že bude jen skromným odhadem, řeknu-li, že z produktů země užitečných pro život člověka devět desetin jsou výsledky práce. Ano, budeme-li správně oceňovat věci, jak se dostávají do našeho užívání, a rozvrhne-li jednotlivá vydání na ně, co v nich pochází výhradně z přírody a co z práce, shledáme, že ve většině z nich je nutně klást devadesát devět setin zcela na účet práce.

41. Nic toho nemůže být jasnějším důkazem, než jsou jednotliví američtí národové, kteří jsou bohatí půdou a chudí ve veškerém životním pohodlí. Příroda je zaopatřila tak štědře jako kterýkoli jiný národ hojnými věcmi, tj. úrodnou půdou způsobí k tomu, aby plodila v nadbytku to, co může sloužit za potravu, jako oděv a k požitku. Ale protože schází, aby ji zvelebovali prací, nemají setinu příjemností, jichž požíváme my, a král rozsáhlého a úrodného území žije, bydlí a satí se zde hůře než nádeník v Anglii.

42. Abychom to učinili poněkud jasnější, sledujme jen některé z obyčejných životních potřeb v jejich jednotlivých pokrocích, dříve než se dostávají do našeho užívání, a vizme, jak mnoho ze své hodnoty dostávají z lidské píce. Chléb, víno a sukno jsou věci denního užívání a veliké hojnosti, ale nicméně žaludy, voda a listy nebo kůže byly by nutně naším jídlem, nápojem a oděvem, kdyby nám práce neposkytovala ony užitečnější předměty potřeby. Neboť oč je chléb cennější než žaludy, víno než voda a sukno nebo hedvábí než listy, kůže nebo mech, to pochází zcela z práce a přičinlivosti. Jedny z těchto jsou potrava a oděv, jež nám poskytuje příroda sama bez našeho přispění, druhé jsou předměty potřeby, jež pro nás připravuje naše přičinlivost a námaha. Kdyby někdo počítal, oč tyto převyšují v hodnotě druhé, tu uvidí, jak práce činí daleko největší část hodnoty věcí, jichž užíváme na tomto světě, a že půdu, jež plodí suroviny, lze stěží počítat

vůbec za nějakou nebo nejméně jen za velmi malou její část. Tak malou, že i u nás půda, která je ponechána zcela přírodě, jež není zvelebována pasením, obděláváním nebo sázením, je zvána, čím vskutku je, pouští, a shledáme, že užitek z ní obnáší o málo více než nic. Toto ukazuje, jak velmi je nutné dávat přednost množství lidí před rozsáhlostí panství a že zvětšení obdělávané půdy a právo užívat jí je velkým uměním vlády a že kníže, který bude tak moudrý a tak bohorovný, aby zavedenými zákony svobody zabezpečil ochranu a povzbuzení početné pílí lidstva proti útlaku moci a stranické úzkoprstosti, bude brzy příliš na obtíž svým sousedům. Než toto mimochodem, a vraťme se k probíranému důkazu.

43. Jitro půdy, jež zde dává dvacet bušů pšenice, a jiné v Americe, jež při též hospodaření by dalo stejně, jsou beze vší pochyby též přirozené, vnitřní hodnoty. Ale přece užitek, jež lidé dostávají z prvního za rok, má cenu pěti liber a z druhého možná ani ne jedno penny. Kdyby všechen výnos, jež Indián z něho dostává, měl být oceněn a zde prodán, nebyl by, alespoň jak mohu pravdivě říci, ani jedna tisícina. Je to tedy práce, jež dává největší část hodnoty půdy, bez níž by stěží měla nějakou cenu a již vděčíme za největší část všech jejich užitečných produktů. Neboť vše, jako sláma, otruby, chléb z tohoto jitra pšenice, má větší cenu než výnos jitra stejně dobré půdy, jež leží ladem; to vše je výsledkem práce. Není to zajisté pouze námaha oráčova, lopota žencova a mlaticova a pot pekařův, jež je nutné započítat do chleba, jež jíme, nýbrž i práce těch, kdo naučili tahat voly, kdo dobývali a zpracovali železo a kameny, kdo porazili a přitěsali dřevo užité na pluh, pro mlýn, pec nebo na nějaké jiné velmi početné nářadí, potřebné při tomto obilí od jeho zasetí až do upečení chleba z něho, to vše musí být připsáno na účet práce a uznáno jako její výsledek. Příroda a země samy o sobě poskytly toliko téměř bezcenné suroviny. Byl by to podivný „seznam věcí, jež příčinlivost opatřila a jichž užila na

každý bochník chleba“, dříve než se dostal do našeho užívání, kdybychom je mohli sledovat; železo, dřevo, kůže, kůra, stavební dříví, kámen, cihly, uhlí, vápno, látka, barviva, smůla, dehet, stožary, lana a všechen materiál, jehož bylo užito na loď, jež přivezla kterékoli ze zboží a jehož užil kdokoli z dělníků na kteroukoli část díla, vše to, co by bylo téměř nemožné, přinejmenším příliš dlouhé vypočítat.

44. Z toho všeho je zřejmé, že, ač věci přírody jsou dány společně, přece člověk (jako pán sebe sama a vlastník své vlastní osoby a jejích činů nebo její práce) měl stále v sobě samém velký základ vlastnictví a že to, co tvořilo velkou část toho, co upotřebil na udržení nebo pohodlí své existence, když vynalézavost a umění zlepšily příjemnosti života, bylo úplně jeho vlastní a nepatřilo společně jiným.

45. Takto dávala práce na počátku právo vlastnictví, kdekoli se komukoli líbilo vynaložit ji na to, co bylo společné, a zbývala toho dlouhou dobu daleko větší část a je toho ještě více, než lidstvo užívá. Lidé se nejprve většinou spokojovali sami tím, co příroda bez jejich přispění poskytovala jejich potřebám. Později v některých částech světa, kde přírůstek obyvatelstva a dobytka spolu s užíváním peněz učinily půdu vzácnou a tedy do jisté míry cennou, jednotlivá společenství stanovila hranice svých oddělených území a uvnitř nich samých upravila zákony vlastnictví jednotlivých členů své společnosti a tak smlouvou a dohodou uspořádala vlastnictví, jež počaly práce a příčinlivost. Spolky, jež byly uzavřeny mezi jednotlivými státy a královstvími, zřikající se buď výslovně nebo mlčky veškerého nároku a veškerého práva na půdu v majetku druhého, vzdaly se společným souhlasem svých nároků na své přirozené společné právo, jež původně měly na tyto země. Tak výslovnou dohodou zavedly vlastnictví mezi sebou v různých dílech a částech světa. Přece však lze stále ještě najít velké kusy země (jejich obyvatelé se nepřipojili k ostatnímu lidstvu v souhlase s užíváním společných

peněz), jež leží ladem. Je jich více než lidé, kteří na nich bydlí, užívají nebo mohou užívat a tak stále ještě jsou společné, ač se toto zřídka může přihodit v oně části lidstva, jež souhlasila s užíváním peněz.

46. Největší část věcí pro lidský život skutečně užitečných a takových, jež první občané světa vyhledávali z nutnosti udržet se při životě, jako to činí Američané nyní, jsou obecně věci krátkého trvání, takové, jež nejsou-li spotřebovány užíváním, kazí se a zajdou samy sebou. Zlato, stříbro a diamanty jsou věci, jimž záliba nebo dohoda propůjčily hodnotu spíše než skutečné užívání a nutná životní potřeba. Nyní z těchto dobrých věcí, jež příroda opatřila jako společné, každý měl ve vlastnictví vše, co mohl docílit svou prací. Vše, co jeho přičinnost mohla obsáhnout, změnit ze stavu, v nějž to uvedla příroda, bylo jeho. Ten, kdo nasbíral sto bušlů žaludů nebo jablek, tím je měl ve vlastnictví. Byly jeho jměním, jakmile je nasbíral. Měl jen dávat pozor, aby je spotřeboval dříve, než se zkazily, jinak si vzal více než svůj podíl a oloupil jiné. A byla to vskutku věc pošetilá a i nečestná nahromadit více, než mohl spotřebovat. Jestliže rozděl část komukoli jinému, takže se to nezkazilo neužitečně v jeho rukou, užil toho také. A jestliže také vyměnil švestky, jež by byly shnily během týdne, za ořechy, jež by vydržely dobré k jeho jídlu po celý rok, nedopustil se bezpráví, nepromrhal společnou zásobu, nezničil žádnou část z dílu statků, jež patřily jiným, pokud se nic nezkazilo neužitečně v jeho rukou. A zase kdyby chtěl dát své ořechy za kus kovu, jehož barva se mu líbila, nebo vyměnit své ovce za lastury nebo vlnu za lesklé obláčky nebo za diamant a podržet je u sebe po celý svůj život, neporušil právo jiných, směl nakupit tolik těchto trvalých věcí, kolik se mu líbilo, neboť překročení hranic jeho spravedlivého vlastnictví nespočívalo v rozsáhlosti jeho majetku, nýbrž v tom, že by se cokoli z něho neužitečně zkazilo.

47. A takto se dostavilo užívání peněz, nějaké

trvalé věci, kterou lidé mohli podržet, aniž se kazila, a kterou lidé na základě vzájemného souhlasu přijímali výměnou za opravdu užitečné, ale zkáze podléhající životní potřeby.

48. A jako různé stupně přičinlivosti byly s to dát lidem majetek v různých rozměrech, tak tento vynález peněz jim dal příležitost pokračovat v něm a zvětšovat jej. Neboť předpokládejme ostrov, odloučený ode všeho možného obchodu s ostatním světem, kde bylo toliko sto rodin, ale kde byly ovce, koně a krávy s jinými užitečnými zvířaty, zdraví prospěšné plody a půdy dost pro obilí pro stotisíckrát tolik lidí, ale nic vhodného na ostrově buď pro svou obyčejnost, nebo pro své podléhání zkáze, aby nahradilo peníze. Jaký důvod by zde kdo mohl mít, aby zvětšoval svůj majetek nad spotřebu své rodiny a hojnou použitelnou zásobu buď v tom, co jejich vlastní přičinlivost vyrobila, nebo co by mohli směnit s jinými za užitečné předměty potřeby stejně podléhající zkáze? Tam, kde není nic ani trvalého, ani vzácného, ani tak cenného, aby to bylo hromaděno, tam lidé nebudou ochotni zvětšovat svůj majetek půdy, byť byla sebebohatší a byť jim nic nezabraňovalo si ji vzít. Neboť, táži se, jak oceňoval člověk deset tisíc nebo sto tisíc jiter výborné půdy, snadno obdělávané a také dobře opatřené dobyt-
kem uprostřed vnitrozemských částí Ameriky, kde neměl naději na obchod s jinými částmi světa, aby si nadělal peněz prodejem produktů? Nestálo by to za ohrazení a viděli bychom ho, jak vrací zase divokému společenství přírody, co by převyšovalo předměty životního pohodlí nutné pro něho a jeho rodinu.

49. Takto na počátku celý svět byl Amerikou, ano, ještě více takovou, než ona je nyní, neboť žádná taková věc jako peníze nebyla nikde známa. Vynajdete-li něco, co má upotřebení a hodnotu peněz mezi jeho sousedy, uvidíte, že týž člověk počne ihned zvětšovat svůj majetek.

50. Ale protože zlato a stříbro jsou málo užitečné pro život člověka v poměru k potravě, oděvu a ve-

dení života a mají svou hodnotu toliko ze souhlasu lidí (a měřítko toho přece většinou tvoří práce), je jasné, že se lidé dohodli a souhlasili s nepoměrným a nerovným majetkem půdy, když vynalezli tichým a dobrovolným souhlasem způsob, jak člověk smí spravedlivě mít více půdy, než sám může její úrody spotřebovat, tím, že přijmou výměnou za přebytek zlato a stříbro, jež může být hromaděno beze škody pro kohokoli. Tyto kovy se totiž nekazí ani nepřicházejí vniveč v rukou majitelových. Toto dělení věcí v nerovné osobní majetky učinili lidé proveditelným mimo hranice společnosti a beze smlouvy toliko tím, že přikládali zlatu a stříbru hodnotu a mlčky se dohodli na užívání peněz, neboť ve státech zákony upravují právo vlastnictví a majetek půdy je určován pozitivními zřízeními.

51. A takto, myslím, lze velmi snadno a bez potíží pochopit, „jak práce mohla zpočátku založit právní důvod vlastnictví“ společných věcí přírody a jak bylo toto omezeno užitím na naši spotřebu, takže nebyl pak žádný důvod ke sporu o právo, ani žádná pochybnost o velikosti majetku, jež dávalo. Právo a vhodnost šly pospolu. Neboť jako člověk měl právo na vše, nač mohl obrátit svou práci, tak nebyl v pokušení pracovat pro více, než mohl užívat. Toto nenechávalo místo pro spor o právo, ani pro zasahování do práva jiných. Jaký díl si kdo přisvojil, bylo snadno pozorováno, a bylo neužitečné i nečestné přisvojit si příliš mnoho nebo vzít si více, než kdo potřeboval.